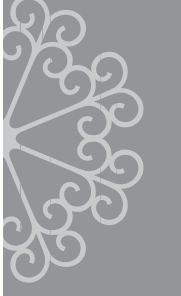

בית מדרש

420

בשבילי הפרשה

פרשת האזינו תשפ"א

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	6:39
Brooklyn, NY	6:29
Chicago, IL	6:21
Houston, Texas	6:55
Johannesburg, S. Africa	5:47
Lakewood/Deal, NJ	6:30
London, UK	6:35
Los Angeles, CA	6:26
Manchester, UK	6:44
Monsey, NY	6:29
Montreal, Quebec	6:27
Passaic, NJ	6:29
Toronto, Ontario	6:50
Yerushalayim	5:56
Zurich, Switzerland	6:58

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

שבת שובה

תשובה מאהבה ויראה

ביומא פ'ו ל'ב עשה להם זדונות כשגטו בתשובה מיראה כמנאור בימא פ'ו ל'ב אכל תשובה מאהבה זדונות כחיות.

ועל יומא פ'ו מולא תשובה שמעתי עד כסא הכבוד דכתיב שובה ישראל עד ה'א, ועל מאיר וכן בחיבור התשובה פ'א אות ב' שכתב דהיינו בתשובה מחמת אהבה ולא מחמת סיבה.

ועל גבורת יצחק פ'ב בתשובה שהקשה דבתפוק חתיב כי כשלת בעוק דודשו מבאן דודר נות נעשו כשגטו ואמרו דהיינו בתשובה מיראה. ותי' דע"כ כונת המאיר מאהבה או מיראה, ולאפוקי מחמת יסורים, וכמו שמצינו חילוק מה במ' שם ביומא פ'ו ל'א לענין שנקראו עבדים.

(ובעיקר גמ' ה'ל' תנה מיראת ה'ח' וילקוט ומתה"א ד' יוחנן אמר עד כסא הכבוד ולא עד בכלל, ומקשה הגמ' דכתיב אל' נאם ה', ומשמע עד בכלל, והיינו לה' שהוא מעל כסא הכבוד. ועל' משני הא בבידו הא בבידו.

ועל ר"ף בל' ובע"ז מנח"א פ' האזינו דלפ"א א"ש המשך הפסוק, שובה ישראל עד, לשון יחיד, קחו עמכם דברים, ברבים, ושבו אל ה', עד בכלל.

ועל מנח"א בשם ישמח משה פ' האזינו דברבים גם מיראה כחיות).

ועל אהבת יונתן בהפסדה ליום א' דר"ה עולה' והזכרתי ולא תשכח את אמתך בשם הגמ' דענין עד ולא עד בכלל, תלה ח"ל על מאהבה ומיראה. ולדברי, קרא עד ה'א, ולא עד בכלל, איירי בתשובה מיראה, וכחמשך הגמ' כי כשלת בעוק.

ובעיקר החילוק פ' מהרש"א כי תשובה מאהבה מוסף לעשות עוד מ"ע לפניה, ולכן הוי זמיות ובתום יו"כ פ' כיון דקשה לו יותר לישמר מחטא. ועל שמ"ל רש"י ב' כי החטא הנכה למצות תשובה. ועל מתכנס לדוד עמ' מ"ח ברוך בעיר ור"ל בילדותי ביארתי דאם התשובה מיראה א"כ לא איכפת ליה עצם העבירה אלא שירא הוא מהקונש שבק' ונמצא דהוא מתחרט רק על העונש אבל אם התשובה מאהבה נמצא מתחרט על עצם מעשה העבירה וחוזר בתשובה מהעבירה גופא. אמנם עדיין אין ביאור זה מספיק דכתיב מאי נעשת לו כחיות. וביאר הגמ' דל' דכיון דל'א למצוא התשובה בלי שיחטא תחילה הר"ל החטא כמכשיר המצוה למצות תשובה ומשה' הנפכת העבירות למצויות ע"ל. (ומובא במעתיק השמועה ר"ב ק"ל.ה.) וכע"ז אורח לחיים מולוטטוב (חתן הפלאה) פ' נצבים. ועל אבן שלמה ארנ"ך פ' חיי טרה שפ' כע"ז.

ועל ר"ף על הע"י דתשובה מאהבה מעבר על כל עבירה אפילו על חייבי כריתות ומיתת ב"ד וכל הגמ' דמחלק הוא בתשובה מיראה. (ול"כ בברכי' בשם גדולי הקדמונים, ועל מדרב קדמות ערך ת' יח. ועל בני ישיבת תשרי ד' דאף דלא מצאנו כן מ"מ על פ' כיון שכתב ח"ה הרב"ל ה"י זה גופא טעם שכן יפסקו בב"ד ש מלעל.

ועל אור דוד מר' דוד יונגרייז דרוש ד' שהביא מילקוט תהלים כ"ה שאלו לתורה נפש החוטאת ואמרה תביא חטאת, שאלו לה' ואמר תעשה תשובה ותכפר. ופ' דקאי על עונות שצריכים קרבן, ואם עשה תשובה מיראה, היינו ע"י שראוה העונש בתורה, אז צריך קרבן, אבל אם עושה תשובה מאהבה, היינו ששאלו מה', וע"ז אמר תעשה תשובה ותכפר וא"צ קרבן.

ועל רמב"ם פ'ו מתשובה ה"א בענין תשובה ור"ב הפסוק באמצע פ'ו ופ'ו בענין ידיעה ובחירה, ומשמע שכבר נמו' ה' תשובה, וכמו שכתב בירש' ח"ל תשובה 'מצוה' זו ויקריקם הנגרים עמה בגללה בפרקים א"ל. ותיירבו כי ביומא פ'ו ל'ב אמרו בתשובה מאהבה זדונות נעשו כוכות, והרמב"ם לא הביאו, ופירשו דזה התשובה בפ"ו שכתב ב' שום סיבה אלא משום שמביין שום טוב ורע. ובהו פירשו דזהו' תביא שם בפ"ו ענין תשובה גם על מותו, כי לא שייך שם תשובה מיראה. ובהו פירשו מה שכתב שם אמר היה שגאוי מסוקק מרוחק ותועבה והיום הוא אהוב, ומשמע כן בכל עבירה, והרי לעיל כתב דבעי ל'כ ויחסיים וכו', ותי' דכאן איירי בתשובה מאהבה.

(ועל ברמב"ם פ'ו מתשובה ה"א שהביא מה שאמרו במקום שבט"ל תשובה עומדין אין צדיקים נמורים עומדים, ולפי ח"ל נראה דזה דוקא בתשובה מאהבה. והנה בפ"ו קראו לו הרמב"ם בעל תשובה בפ"ו ה"א ור"ד ור"ח, ואולי יש לפתש דכאן יש לו שם זה כי קאי על תשובה מאהבה. ולעיל כמה פעמים כתב כשעושה תשובה, ולא קרא לו בעל תשובה.

ועל ח"א ת"ז א' פ' הפסוק כי ביום הזה וכו' נדע דעובד מאהבה נקרא עובד ה' ועובד מיראה נקרא עובד אלקים, וזה פ' הפסוק כי ביום הזה יכפר עליכם מכל אשאתיכם, ר"ל שנקדק למיר, וקשה הא כתיב ארפא (ע' שם בשם גמ' סוף יומא), ומתוך לפני ה' תטהרו, דהיינו מאהבה.

דברי רבותינו

הנה זכינו לראות תקופות בהם זכו בני התורה והישיבות להשגחה פרטית ומיוחדת, אכן לאחרונה רואים שנמתחה על בני התורה לבני תורה להתחזק ולשוב בתשר בה בעניינים הנוגעים להם דייקא. והיינו עד כמה הינם מונחים בלי מוד ועד כמה התאמצו בתורה, שכן לכל אחד ואחד יש תשובה מיוחדת לפי דרגתו ועניינו, ומי שהוא בעל דרגה יתרה בתורה התביעה עליו גדולה יותר, ועיקר חובת התשובה הוא על תורה.

ונקדים לזה דברי הר"מ (פ"ז מתשובה ה"ג) "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו הער וונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם". ומרבתי זצ"ל שמעתי, שעיקר חובת תשר

בה של הבני תורה זה על תורה. וגם שעל בני תורה ישנה תביעה לתשובה על הדרגות אותן יכלו להשיג ולא השיגו, ובמקום שאתה מוצא מעלתם הגדולה, כן היא מידת התשובה על דרגתם שיכלו להשיג ולא השיגו. ולפי כמה שיכלו לדעת ללמוד לפי עניינם ולא למדו כפי כוחותם ע"ז יש לשוב בתשובה.

וכבר שמעתי מאדם גדול אחד שאמר, שכשם שיש תביעה על ביטול תורה בסתם, כמ"כ נתבעים גם על ביטול תורה שלא היה מונח בלימוד וזה גם ביטול תורה. ואין נפק"מ ביניהם, ועל הכל תובעים אותנו, כמה שיכול היה להיות יותר מונח בלימוד, לדעת ללמוד, ולהתאמץ על לימודו. והיא תשובה המיוחדת לבני תורה, שהרי על המון העם אין תביעה כזו, כי אינם נמצאים במדרגה זו, אך בני תורה לפי מדרגתם, הרי תביעתם חמור רה טפ', ומדקדקים עמהם על התורה שלהם שהי' להם להיות שקועים יותר.

מון רה"י הגאון הגדול רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל מתוך שיחה שמסר בפני תלמידי הישיבה במוצ"ש שובה תש"מ

הכל כבר נחתם ביום הכיפורים

מרן רה"י שר התורה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל השתתף פעם במצות 'ניחום אבלים'. ביושבו שם שמע את הנוכחים משוחחים אודות סיבת מיתת הנפטר, ונימקו זאת בכך שהיה איש זקן וחלוש, שנתקף ב'הצטננות' חמורה בימי החורף הקשים, אשר הסתבכה ל'דלקת יאות' חריפה ל"ע, ולאחר 'אשפוז' של כמה ימים בבית החולים 'הכריעה' אותו מחלתו, מערכתיו קרסו, עד ששבק חיים לכל חי.

מרן ראש הישיבה, שהיה מפורסם כאיש של אמונה שלמה, כשומעו הדברים חש

מחויבות להעמידם על האמת! הוא קם נסער ממקומו, ולאחר שהושלך הס בין המנחמים, כראותם שמרן רה"י מעוניין לדבר, פתח את פיו בחכמה ואמר: רבותי! מוכרח אני להעמידכם על האמת! אחר ששמעתי כאן 'דברי כפירה' ממש רח"ל, באשר מגלגלים ותולים כל סיבת מיתתו בנסיבות 'מקרה' טבעי של הצטננות... והכרעת המחלה... וכי עתה הוא הצטנן והסתלק? הלא כל זאת כבר כתוב ועומד מזה כמה חודשים ביומא דינא רבא דראש השנה, ונחתם ביום הכיפורים!

אין כאן חלילה 'מקרה' שהתרחש... אין מושג של 'מקרה טבעי' בעולם! – הכל מר שגח ומכוון מלעילא, מראשית השנה ועד אחרית שנה!

מתוך 'באר הפרשה'

דברי הימים

דרשו ה' בהמצאו.

"אין דרכו של בורגני לפתוח בלי- לה".

וכשלא מנצלים את הימים המאירים האלו התביעה יותר גדולה. וכדאיתא בילקוט ישעיה (סה) עה"פ נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא בקשוני, שהקב"ה קרוב ולא מבקשים ממנו, "א"ר חוניא משל למה הדבר דומה לתייר שהיה מהלך בדרך וחשכה לו [שעמד להחשיך], בא לו אצל הבורגן וא"ל הבורגני הכנס לך לבורגן מפני חיה רעה ומפני הלסטים, א"ל אין דרכו של תייר ליכנס לבורגן, כיון שהלך בא לו אישון לילה ואפלה, [וכיון שתשת חושך ויהי לילה, בו תרמוש כל חיותו יער (כבתהילים קד, כ). ושמע את קול הדובים והאריות וירא על נפשו וחיפש מקום מפלט עד שמצא את בית הבורגני.] חזר ובא לו אצל הבורגני והיה צועק ומבקש שיפתח לו, א"ל הבורגני אין דרכו של בורגני לפתוח בלילה ולקבל אדם בשעה זו, אני בקשתי להכניסך ולא רצית עכשיו איני יכול לפתוח לך.

כך אמר הקב"ה לישראל שובו בנים שובבים, דרשו ה' בהמצאו, ולא היה מבקש אחד מהם לשוב, (כיון שנמסרו למלכיות שנמשלו לחיות התחילו צועקים) [ואם לא מנצלים הזדמנות זו מתקיים ח"ו הפסוק (תהילים י, א) למה ה' תעמוד ברחוק".

ע"כ עלינו לדעת ולזכור שעכשיו יש לנו הזדמנות כזו לבקש לזכות לחתימה טובה ולשנה מבורכת ולהינצל, ומלבד כל זה גם לזכות להיטהר ולהתנקות מכל העוונות. שאם האדם היה יודע מה גורם זוהמת

שהוא קץ סליחה וכפרה.

עדיין קודם גזר דין.

והגזירה בר"ה כ"כ מוחלטת היא, עד כדי כך דאמרינן בר"ה (זו). "כמאן מצלינן האידינא אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי" [דס"ל אדם נידון בכל יום]. והקשו תוס' דלרבנן דאמרי אדם נידון בר"ה וגזר דין שלו נחתם ביוה"כ, מי לא מצלינן רפאנו וברכת השנים. ותירצו בכמה אופנים: א' שבר"ה נגזר רק מתי יחלה ולא מתי יבריא. ב' שמזכירין בתוך שאר חולי ישראל, וגזר דין דרבים נקרע. ג' כאיבעית אימא דא"ר יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין.

אבל עכשיו אין צריך לכל התירוצים, אלא ברור שהש"ת אתנו, ושומע תפילת כל יחיד ומקבל את תשובתו, שכל השערים פתוחים עכשיו.

אילו יוהכ"פ היה פעם בשבעים שנה.

ומתנה נפלאה זו שקיבלנו בימים אלו יש לנצלם כראוי. וכמו שהמחיש לנו הגר"ס שאם היה ניתן לנו פעם בשבעים שנה כזו קירבת ה' לכל אחד באופן אישי, הרי לא היינו יודעים מה לעשות עם עצמנו, והיינו מתכוננים כבר עשר שנים קודם, והיה יוצא כ"כ הרבה ספרים ודרכים ועצות כיצד לנצלם כראוי.

והקב"ה האב הרחמן ברוב רחמיו נתן לנו בכל שנה את הימים הנעלים הללו, כמה יש לנצלם כראוי.

אנו בעצומם של הימים הנעלים ביותר ששייך, כדאיתא בר"ה (יח). "והכתיב דרשו ה' בהמצאו, התם בציבור הכא ביחיד, ויחיד אימת אמר רבה בר אבובו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ".

"עד דאתון חייין".

ואמנם התרגום מבאר שבהמצאו היינו כל ימי חיותנו, שתרגם (ישעיה נה, ו) "תבעו דחלתא דה' עד דאתון חייין, בעו מן קדמוהי עד דאתון קימין". [ולפ"ז מה שלא אמר בהמצאכם - שהוא כל זמן שאנו חיים, לפי שבא לומר שכל זמן שאתם חיים הרי הוא עמכם].

ומרן רה"י הגר"ח שמואלביץ זצ"ל אמר ע"ע שכאן בזה העולם יכול לעצום את עיניו ולומר שהוא דבוק בקב"ה, אבל לאחר פטירת האדם מי שלא התקרב לקב"ה, ירצה וישתוקק להתקרב אליו ולא יוכל. וכמובא מהגר"א שבשעת פטירת האדם זוכה לגילוי שכינה ואח"כ מסתלק ממנו, וא"א לתאר את גודל שברון הלב שמרגיש אז מהריחוק הנורא. אבל הצדיק זוכה שהגילוי שכינה ממשיכה ללוותו. וזה כוונת התרגום שכל ימי חיותנו הקב"ה אתנו ואפשר להתקרב אליו.

"בהמצאו".

אבל בגמ' מבואר שבהמצאו קאי על עשרת ימי תשובה. ואנו מאמינים בדבר השי"ת שאמר לנו ביד ישעיה הנביא, שבימים אלו כל יחיד שמתקרב אליו הקב"ה נמצא אתו. וימים אלו הם מתנה מיחדת שנתן לנו, ובסופם מגיעים ליום הכיפורים

“בעת ההיא האלוקים יביא במש- פט את כל מעשה”.

וברגע אחד אפשר לזכות לכזו קירבת אלוקים. ותמיד הוא קרוב אלינו, אלא שבמים אלו הקרבת ה' גדולה ביותר, כהבטחת הנביא 'בהמצאו'. וכמ"ש בשע"ת (ש"ב יד) "הדרך החמישית [מתי צריך ביותר לחזור בתשובה] בעשרת ימי תשובה, הירא את דבר ה' לבו יחיל בקרבו בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נידון בר"ה וגז"ד שלו נחתם ביוה"כ".

[סתם בזה שלא רק הבינונים ממתינים ליוה"כ לגז"ד, וכן משמע בתפילת 'ונתנה תוקף', וכ"ה דעת הגר"א. ולגבי השלושה ספרים נפתחים ביאר שזה על עוה"ב וזה על עוה"ז איך נעבור אותנו.]

גם הגזירות הקשות הם מרוב רחמיו.

ומבקשים שיהיה ההתעוררות ע"י רחמים וחסדים ולא ע"י גזירות קשות. שהרי רק בתקופה האחרונה היו כ"כ הרבה צער ועגמת נפש. ויש לקב"ה צער כשאנו בצער, וכמ"ש "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוך מוסר" והמשיל ע"ז רבינו חיים מוואלוז'ין בדרשתו (? א"ה: עיין נפה"ח ש"ב פ"ב ויל"ע אם לזה הכוונה.) לבן מלך שחלה וקבעו הרופאים שהשינה מסוכנת לחייו, ועמדו עליו להקיצו בכל מיני דרכים ואפילו בדרכים מצערים [כגון מכות חשמל וכד'], והיה שם אדם אחד שתמה מדוע מצערים את בן המלך, אמרו לו שוטה הלא את טובתו אנו דורשים שלא ימות. וגם המלך רוצה שיצער והוא כדי שלא יישן ויסתכן, אבל בוכה ע"ז שבנו הגיע לכזה חולי שצריך לצערו כ"כ.

כך הקב"ה האב הרחמן שכל מעשיו הם מרחמנות, ואפילו על תשפוכת דם הרשעים אומר קלני מראשי (כמבואר בסנהדרין מו.), וחפץ בטובתינו, וכשיוצאת השנה בטובה הרי הוא נחת רוח לפניו וכדכתיב (תהילים ל, ו) "חיים ברצונו".

ועתה עבודתנו היא איך נוכל להיחלם לטובה שלא יארעו מאורעות רעות רח"ל. שהרי אנו מוקפים בשונאים מכל הכיוונים, ובכל מקום ישנם כפרים מבני ישמעאל ה", ורק אתמול היה פיגוע באזור ירושלים, והקב"ה רוצה שנתעורר. ויומיים לפני ר"ה נטבע אברך במים רח"ל. וכמה תאונות יש. ורצונו יתברך הוא שנתעורר ונקבל ע"ע

ער לך'. והעצה היחידה היא לימוד התורה, כדאייתא בקידושין (ל:): "ת"ר ושמתם נמשלה תורה כסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה, והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי [צמחים - רש"י, שיחלה וסכנה לכל גופו].

כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר הלא אם תטיב שאת [ופרש"י אם תטיב- לקח טוב, שאת- תתנשא על יצרך. ועוה"ת כתב כתרומתו פירושו, שאם ייטיב מעשיו ימחל לו ואם לאו ייענש בעוה"ב]. ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בכ [שאיין יום שהוא 'שוכח' מאתנו, אלא כל משאו ומתנו הוא איך להכשיל אותנו. ובת"ח יותר מכולם כדאייתא בסוכה (נב). לפי שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו]. ואם אתה רוצה [עסוק בתורה- רש"י] אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו".

“ואם אתה רוצה אתה מושל בו”.

ולכאורה יפלא הכפילות, שהרי כבר אמר מתחילה שאם ילמד את הלקח טוב תתנשא על יצרך כפרש"י, ומדוע שנה שוב ואם אתה רוצה אתה מושל בו. [ועיין במהרש"א מש"כ בזה.] ומבארים בזה שמתחילה אמר שבלי לימוד התורה א"א ונמסרים בידו, ועכשיו בא לומר שאפילו מי שכבר נמסר בידו וכל משאו ומתנו בו, מ"מ אם אתה רוצה, גם במצב כזה אתה יכול למשול בו. וזה לפי שהתורה קרובה אליך מאוד, ובכל מצב אפשר להתעלות וללמוד ואזי למשול ביצר ובכל תולדותיו.

נמצא שרק ע"י עמל התורה אפשר להתגבר על היצר, הן מכח קדושת התורה, והן מידיעת התורה.

ואפילו לשיטת הרמב"ן ש'המצוה הזאת' קאי על מצות התשובה, מ"מ מודה שגם על התורה נאמר 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', שהרי למצות התשובה נצרך לימוד התורה כמשנ"ת ואם התשובה קרובה מאוד בהכרח שגם התורה 'בפיך ובלבבך'.

[ובעירובין (נד). מבואר ג"כ ש'בפיך ובלבבך' קאי על לימוד התורה, שמבואר שם שלימוד התורה צריך להוציא בפיו בקול. {ואם אינו יכול שיהרהר בליבו}]]

וצחנת העבירה, [שכך כינהו הנביא (יואל ב, כ) "ואת הצפוני - זה יצה"ר (סוכה נב). - ארחיק מעליכם וגו' ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות"] שהרי א"א לעמוד ליד אדם שמלא צחן, ובא אדם ומנקהו מזה, הרי אין לך חסד גדול מזה. והקב"ה מנקה אותנו בכל שנה "כי ביום הזה יכפר עליכם" [כדאייתא בגיטין (נו). שכיפור הוא מלשון נקיון], א"כ עלינו לשמוח ביום זה שזכינו למתנה זו.

“כי קרוב הדבר אליך מאוד”.

ואיך היא הדרך לשוב בתשובה באמת? שהרי ענין התשובה הוא גם לשוב אל ה', וכיצד מתקרבים אליו.

ומתחילה צריך לדעת מה שכתוב בפרשת ניצבים לאחר פרשת התשובה [- שהיא עד ה' כמ"ש (דברים ל, ב) "ושבת עד ה' אלוך" -] "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא לאמור מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, ולא מעבר לים היא לאמור מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמיענו אותה ונעשנה, כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו" (שם יא-ד).

ולדעת רש"י קאי על התורה בכללותה. אמנם לדעת הרמב"ן קאי על מצות התשובה. [שהלשון כי המצוה הזאת, משמע דקאי על מצוה מסוימת]. וביארו המפרשים (כלי יקר ועוד) שלא יאמר האדם כ"כ התרחקתי מאתו יתברך בעוונותי ואיך אחזור בתשובה. לפי שהתשובה קרובה מאוד, ודי בהחלטה אחת לזכות לתשובה, וכמ"ש בשע"ת (ש"ב י) ברגע קטן יצא מאפילה לאורה.

תשובה ע"י לימוד התורה.

ולאחר שהתברר לנו שמצות התשובה קרובה לנו מאוד, עלינו לברר איך עושים תשובה. שהרי יש הרבה עיקרי התשובה, ושרשם הם החרטה על העבר והקבלה על העתיד. ויש גם דרגה של 'יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא הזה עוד'. וגם צריך לדעת איך נוכל להישאר לעמוד בדרגה זו של התשובה ולא תמעד רגלינו.

והדבר הראשון הוא לימוד התורה. והוא משום שני טעמים: א' שאם לא ידע את הדינים וההלכות, כיצד יוכל לדעת את המעשה אשר ייעשה.

ב' משום שהיצה"ר תקיף באדם מאוד, וכל הזמן מנסה להכשילנו, וכמ"ש החוה"ל (שער יחוד המעשה פ"ה) 'אתה ישן לו והוא

שצריך לקבוע חצי שעה ללימוד ההלכה למעשה. ובודאי שמי שלומד ש"ס בעיון, ההלכה יותר ברורה לו, אמנם מתחילה צריך שילמד משנה ברורה שידע את המעשה אשר יעשון [ואח"כ שאר ספרים].

לימוד ההלכה – מתייצב על דרך טוב.

וכשלומד הלכה בכל יום ומקיים את מה שלומד, אפילו שנכשל במה שעדיין לא למד מ"מ הוא הולך בדרך טובה.

ובלימוד הלכות שבת מקיימים גם את מצות "זכור את יום השבת לקדשו".

ומדי התעורר לו איזה שאלה בהלכה ידע היכן עליו לעיין. [ובדרך אגב יש להוסיף, שהלכה שברר כשהיה לו ספק בהלכה למעשה זוכרים יותר משאר הלכות, וע"כ בהתעורר לו שאלה ישתדל לבררו ויהיה לו למזכרת]. והרי הוא נכנס במערכת של 'מקבל עליו' ואז יתעורר. וכן הוא בבין אדם לחברו שמקבל עליו ללמוד ולקיים, ואז הוא בדרך הנכונה.

ועוד יבדוק היכן נכשל ומה סיבת הכישלון, ויתרחק ממקומות התורפה לבל יכשל עוד. ולזה נצרך הרבה התבוננות.

מצות האכילה בערב יום הכיפורים.

ונהגו אנו עומדים יום קודם ערב יום יום הקדוש שיש בו מצות עשה מדאורייתא להרבות בו באכילה. [ויש בש"ס ארבעה מקומות מצוה להרבות באכילה]. כדאיתא בגמ' (ר"ה ט. ועוד) "דתני חייא בר רב מדפתי ועיניתם את נפשותיכם בתשעה, וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי". [ומקבל שכר כמצווה ועושה כמ"ש תוס' (בד"ה כאילו) "כמו שצוהו הקב"ה להתענות והתענה". וכ"כ בשע"ת "כאילו נצטוה להתענות תשיעי ועשירי והתענה בהם"].

וכתב המ"ב (תר"ד א) שע"כ נכתב בלשון עינוי ולא נכתב מצות האכילה להדיא, כדי שנקבל שכר כאילו מתענים. שהרי לפום צערא אגרא (אבות ה, כו) וטוב אחת בצער ממאה שלא בצער (כדאיתא באבות דר"נ), ונקבל שכר על האכילה כמו שצמנו.

ובפסחים (סח:) איתא שמר בריה דרבינא היה צם כולא שתא, מלבד פורים ושבעות וערב יוה"כ"פ [ולבי שבת יש נידון מה עשה, וי"א שצם תענית חלום. ולגבי תענית חלום בערב יוה"כ"פ דעת הט"ז (שם סק"ב)

יבוא לכל, ואז אשריו ואשרי חלקו. וכמ"ש הרמב"ן ור"י ש"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשותם" (דברים כח, כו) קאי על מי שמקבל לעשות הכל מלבד דבר אחד, אבל אם מקבל ע"ע לקיים את הכל כבר הוא בלל ברוך.

לימוד המוסר.

והגר"ס אמר שיקבל עליו ללמוד מוסר. ויש להבין שלימוד המוסר אינו דבר משונה, לפי שמוסר הכוונה להתקרב לקב"ה, וכל התורה היא מוסר.

והיינו שיש בלימוד המוסר שני חלקים: א' ידיעת ההלכה, שכמו שצריך לדעת הלכות חנופה ולשה"ר ורכילות ומלבין פני חברו, כדי לדעת מה רצונו יתברך מאתנו. וע"כ המקבל עליו ללמוד שער ג' בשע"ת יראה את המצוות שעלולים להכשל בהם, ובמה שהוא נכשל יראה להתחזק. ואז הוא מתקדם כל הזמן וינצחו הסגורים.

ב' והחלק השני במוסר הוא ההתעוררות שבו, וכמ"ש הגר"א עה"פ "לדעת חכמה ומוסר" (משלי א, ב) שחכמה היינו ידיעת התורה, ומוסר היינו ההתעוררות מהתורה. ולדוגמא הלומד את מעלת השבת וקדושתה ומתעלה מאוד, עכ"ז בלא ידיעת ההלכה למעשה לא ימלט מלעבור בכל שבת על כמה איסורים כידוע מהיערות דבש (וכ"ה במהרש"א בקיצור). וע"כ יש לדעת מתחילה הלכות שבת, ואח"כ להכיר גם בתועלתה ובחומרת המחללה שהוא כעובד ע"ז.

שמירת השבת מועילה למחילת עוונות.

ומדי דברנו בהלכות שבת יש לציין ששמירת השבת היא גם עיצה שיתקבל התשובה, כדאיתא בשבת (ק"ח:) "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו". ותמה הט"ז (ברייתא הלכות שבת) ממ"נ אם חוזר בתשובה מה מועיל שמירת השבת, ואם בלא תשובה איך מועילה השבת למחול לו. וביאר דבודאי הכוונה עם התשובה, אלא שיש פעמים שלא מספיק תשובה כדמצינו (ביומא מו.) שיוהכ"פ מכפר על ל"ת ולא על כריתות ומיתות ב"ד, אמנם המשמר שבת כהלכתו יתקבל התשובה אפילו על עבירות אלו.

ואף שבישיבה צריך ללמוד את סוגיות הגמ', אבל צריך שיהיה גם סדר ללימוד ההלכה. ומי לנו גדול בישראל ועמל בתורה כמרן בעל הקה"י זצ"ל, והוא כתב באיגרת

להשתנות, ואז נתקרב אליו.

ובל נשכח שבשנה זו היו גם הרבה דברים משמחים, כמה עקרות נפקדו, וכמה מעוכבי שידוך התארוסו, והכל ממנו יתברך. ורצונו שיהיה לנו רק את החלק הטוב.

"מה נואלו היוצאים לפעלים".

וזה עבודתנו שלא להפסיד זמנים יקרים אלו. וכמו שמביא רבינו יונה (שם) "מה נואלו היוצאים לפעלים ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטם". שאדם העומד לפני משפט - אפילו משפט ממון - אינו רגוע ומחפש עיצות איך להנצל.

והמוטל עלינו הוא: א' לחפש איך להנצל. ב' כמשנ"ת שהקב"ה הולך לנקות אותנו מהעוונות, והאדם כשהוא נקי הוא יותר קרוב לקב"ה וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ז מהלכות תשובה) איך נראים מצוותיו של בעל עבירה שנקרא משוקץ ומרוחק ותועבה, ולאחר התשובה נקרא אהוב וידיד שהקב"ה מצפה למצותיו. ועלינו לברר איך עושים תשובה כהוגן וכהלכה.

"בחינת הקלות".

עיקר התשובה ידוע שהוא החרטה על העבר והקבלה על העתיד. אבל אי אפשר סתם לומר שלא יכשל, לפי שצריך לדעת מה הם מכשוליו, ומה גרם לזה, ואיך יברח ממה שגרם לו להיכשל. וכגון מי שנכשל בלשה"ר ובפגיעה בזולת ובראיה אסורה, יש לו לברוח מהמקום שגרם לו להיכשל. והנכשל בכעס ובכל דבר האסור יתבונן איך יגרום שלא יכעס, ואם ח"ו יכעס מה יעשה אז. וצריך להיכנס לפרטים ולפרטי הפרטים בדבר שהאדם נכשל בו.

ובעצם היה צריך קבלה על כל מצוה ממצוות התורה. וחדש לנו הגר"ס שגם קבלה על בחינות הקלות בכלל התשובה הוא.

"ברוך אשר יקים".

ויש להבין שהרי המקבל ע"ע לקיים את כל התורה כולה מלבד דבר אחד הרי הוא מומר, כמ"ש הרמב"ן ובשע"ת (א ו) ואת פושעים נמנה לפי שפרק עול אדוניו מעליו, וא"כ איך שייך קבלה על דבר אחד.

והביאור הוא שאם מקבל ע"ע דבר אחד ובשאר המצוות אינו חפץ, הרי הוא פורק עול. אלא שהקבלה כאן היינו שרוצה לקיים את כל דברי התורה, אלא שנכשל, ולכן מקבל עליו נקודות קטנות שעל ידם

שאי"צ לצום, שהרי האכילה ביום זה נחשב ממש כאילו צם.

האכילה מראה על שמחתו בהגיע זמן כפרתו.

ובביאור מעלת האכילה ביום זה כתב בשע"ת (שער ד' ח-י) שלשה טעמים: א' שהרי יש ארבעה חילוקי כפרה, (כדאיתא ביומא פו.) שעל מצות עשה אינו זז משם עד שמוחלים לו מיד, ועל לא תעשה תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר, ועל כריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוהכ"פ תולים ויסורים ממרקים, ועל חילול ה' כולם תולים ומיתה ממרקת. וע"כ מי שעבר על לא תעשה מצפה ומשתוקק ליום זה מתי יבוא ויתכפר לו. וריבוי האכילה מראה על שמחתו בהגיע זמן כפרתו ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו ויגונותיו לעונותיו.

לשמחת המצוה, ולמען נחזק בתשובה.

השנית כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצוה כי יגדל וישגה מאוד שכר השמחה על המצות, ומפני שהצום ביוהכ"פ נתחייבנו לקבוע הסעודה על שמחת המצוה בערב יוהכ"פ.

השלישית למען נחזק להרבות תפילה ותחנונים ביוהכ"פ, ולשית עצות בנפשנו על התשובה ועיקריה. שאם נבוא בחלישות כבר מערב יוהכ"פ, לא יהיה לנו כוח לצום,

וע"כ יש לאכול כדי שיהיה כוח לעשות תשובה אמיתית, להתבונן היכן הוא עומד, ומה תכניותיו לגבי ההמשך.

הכנה פורטא קודם יוהכ"פ.

ומי שאינו זוכר את עוונותיו, עליו יעץ המ"ב (תר"ג סק"ג) ללמוד חיי אדם (קמג) ודבריו קילורין לעיניים. וכן יש ללמוד את ה'על חטא' גופא, ולהתבונן מה עליו לעשות עתה. ובל נשכח שכל תשובה מועילה וכל תפילה פועלת. ואחד מעיקרי התשובה היא התפילה, להתפלל שנוכל לעמוד במה שמקבלים על עצמנו.

ועכשיו פתוחים כל השערים, אשרינו שהקב"ה נתן לנו כאלו זמנים יקרים שנוכל להתרצות אליו.

שמירת הנקיון.

ובהתקרב יום הדין לא ימוש מנגד עינינו שפעמי הגאולה כבר קרובים, ואיך נראה ואיך נשא את פני משיח צדקנו והאבות הקדושים, שהרי נבוש מהם. ועתה שאנו מתנקים, נשמור שנשאר נקיים, ואז נוכל לקבלם בלא שום בושה. אלו הזמנים היקרים שיש לנצלם, וכמה קרבת אלוקים ומתנות נתן לנו.

בכוונת הצום.

ועצה טובה יש מבעל היסוד ושורש העבודה (שי"א פ"י), שהרי עיקר המצוה ביוהכ"פ הוא הצום, והשי"ת יתן שכולנו

נוכל לצום. ולא לכולם קל לצום, [וכ"א כפי כוחותיו ולחציו] ויש שכבר חושב על האוכל בלילה, ומתי יאכל, ומחשב כמה זמן נשאר לסיום הצום... והיא מחשבת ריק שהרי כולם אוכלים בשווה, ולא תועיל לו המחשבה בעניין כלום. ומייעץ לנו שבשעה שיתעורר באדם הרגשת רעב וצימאון [שאי"צ שביהכ"פ אנו דומים למלאכים, סוף סוף נשארים בני אדם]. יחשוב שרוצה לאכול אלא שאינו אוכל משום שכך ציווה הקב"ה. וצום כזה מעולה היא מאוד, ועולה אלף פעמים על מי שלא חשב כן - אע"פ שנשאר רעב. [והוסיף שם שבשעה שכבר מותר לאכול יחשוב הלוואי שימשיך עוד מצוה זו, ואי"ז לדרגא שלנו]. ויש בזה מלבד מצות הצום, גם קירבת אלוקים ע"י הצום.

ועל נעילה כתב במשך חכמה שכל המקטרגים אינם יכולים להשטין, ואפשר אז לקרוע שערי שמים. (? א"ה: עיין מש"כ עה"פ במדבר כט, ת, ויל"ע דהוא לכאורה על כל יוהכ"פ).

אשרנו שזכינו שהשי"ת נתן לנו כאלו זמנים טובים, ואשרי המנצלם, ובוודאי שהקב"ה ירחם עלינו ויקבל תשובותינו, ויורנו דרך תשובה, וילמדנו דרכיו, ויקויים בכולנו "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל).

Aseres
Yemei
Teshuvah

PARSHA PREVIEW

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15

Teshuvah: Every Bit Counts

Harav Hagaon Shmuel Friedman shlita

We're now in the days of Aseres Yemei Teshuvah, which is a special time for *tefillah* and *teshuvah*, as the Rambam says (*Hilchos Teshuvah* 2:6):

אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו.

The Rambam is conveying that the days of Aseres Yemei Teshuvah, which are days of special closeness to Hashem, have two advantages over the rest of the year.

On the surface, it appears that these days provide an opportunity for *kirvas Elokim*, and it's a good idea to use that opportunity; whoever doesn't is losing out. But that's not really true, because *teshuvah* during these days — דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב — is not only an opportunity, it's also an obligation!

The Rambam says that the days between Rosh Hashanah and Yom Kippur are a time of *teshuvah* and *tze'akah* — not just *tefillah*. Chazal tell us that there are ten *leshonos* of *tefillah*, and the *Zohar* says: גדולה צעקה מכולן. *Tze'akah* means that a person is begging for his life; it's a form of inner screaming, and during Aseres Yemei Teshuvah those pleas are answered immediately.

In our situation today, it's easier for us to understand this concept of *tze'akah* and to beg for our lives. These are not regular times.

The second advantage of these days of Aseres Yemei Teshuvah, the Rambam says, relates to the concept of *teshuvah*. Although there's a mitzvah of *teshuvah* all year, between Rosh Hashanah and Yom Kippur there's a special obligation of *teshuvah*. If a person does not do *teshuvah* during this period, he not only lost an opportunity, he also violated the positive commandment to do *teshuvah* on Yom Kippur.

The Mabit explains the reason why these days are an auspicious time for *teshuvah*. When the Ribbono Shel Olam created the world, He realized that it's not possible for us to exist without doing *aveiros*. A person naturally does *aveiros*; he has a *yetzer hara*. In order for the world to be able to

endure even when there's evil, the Ribbono Shel Olam created *teshuvah* along with the rest of creation. At the beginning of the new year, when the Ribbono Shel Olam reassesses and looks back at Brias Ha'olam and decides what the year is going to bring us, the opportunity the Ribbono Shel Olam gave us to be *mechadesh* the *briah* is at its strongest point. The Ribbono Shel Olam gave us this special opportunity during Aseres Yemei Teshuvah, culminating with Yom Kippur.

Hashem Helps Us Return to Him

We know there is tremendous *rachamim* during Elul, Aseres Yemei Teshuvah, and Yom Kippur. The Tur states, at the beginning of *Hilchos Rosh Hashanah*, that before Rosh Hashanah we wash ourselves and take haircuts, getting ready for it as if it's a Yom Tov. In contrast, when a person is about to stand trial in a secular court, they dress in black, and do not cut their hair or don't wash themselves. But Klal Yisrael are confident that Hashem will perform a miracle for them, so they behave differently. In a similar vein, Chazal tell us that the words לְדוֹד ה' אֲרֵי וְיִשְׁעֵי refer to Rosh Hashanah and Yom Kippur.

While the nations of the world are *mekatreg* against Klal Yisrael, Klal Yisrael say: לֹא יִירָא לְבִי, which is a reference to Yom Kippur, when the Satan does not prosecute. Chazal make it sound as though there's no reason for concern, because Hakadosh Baruch Hu will help us out.

Regarding *teshuvah*, the Torah states: כִּי קָרֹב אֱלֹהֵי הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ, conveying that *teshuvah* is easier than we would imagine. The ease in which *teshuvah* can be performed is reflected in the Gemara's statement (*Kiddushin* 49b), that if a man is *mekadesh* a woman on condition that he is a *tzaddik*, then even if he is a complete *rasha*, the woman is considered married to him. Why? Because he could have decided to do *teshuvah* right then and there, and that decision alone can turn him into a *tzaddik gamur*.

Furthermore, *Pirkei d'Rabbi Eliezer* (ch. 43) teaches us that Pharaoh — the same Pharaoh who decreed such terrible tortures for Klal Yisrael and killed

thousands and thousands of Jews, not to mention the *kishuf* and *kefirah* he was guilty of — was saved from a horrible death because he did *teshuvah*:

רבי נחוניא בן הקנה אומר תדע לך כח התשובה, בא וראה מפרעה מלך מצרים, שמרד בצור עליון הרבה מאד, שנאמר [שמות ה, ב] מי ה' אשר אשמע בקלו. ובאותו לשון שחטא, בו בלשון עשה תשובה, שנאמר [שם טו, יא] מי כמכה באלם ה'. והצילו הקדוש ברוך הוא מבין המתים.

Because Pharaoh repeated 'ה' כמכה באלם ה' after Klal Yisrael said those words in the Shiras Hayam, Hashem spared him from dying along with the other Egyptians. Through this *teshuvah*, Pharaoh — the *rasha gamur* — merited to be saved from death!

In Shemoneh Esrei we say: והחזירנו בתשובה... השיבנו אבינו לתורתך... asking first that Hashem help us do *teshuvah* and then that He help us do *teshuvah sheleimah*. There's a concept of *teshuvah*, and there's a concept of *teshuvah sheleimah*. We understand that there are different levels of *teshuvah*, but Hashem surely accepts every type of *teshuvah*.

Even a Desire Counts

A person's yearning to do *teshuvah* is already considered *teshuvah*. Commenting on the Torah's statement that Klal Yisrael followed Hashem's instruction to do the Korban Pesach — וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' — Rashi states that although they had not yet brought the *korban*, because it was only Rosh Chodesh when they were commanded, the fact that they resolved to bring it made Hashem consider it as though they had done so. Rabbeinu Yonah applies this idea to *teshuvah*, explaining that a person who accepts upon himself to do *teshuvah* is already considered, in a certain sense, a *baal teshuvah*.

During these days of Aseres Yemei Teshuvah, we need to use the opportunity before us and increase our yearning and desire to change. This alone has a tremendous effect and is already considered *teshuvah*.

Crying Waters

I heard a beautiful insight from my father-in-law, *zuhl zein gezunt*, about the great *simchah* we experience on Succos, with the *simchas beis hasho'eivah*. What was the great *simchah* of *simchas beis hasho'eivah*, about which Chazal say: ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו?

He explained that the mitzvah of *nisuch hamayim* is tremendous cause

for *simchah*. On the *passuk*: וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, the Midrash, cited by Rabbeinu Bachaye, that the lower waters are called *mayim bochim*, "crying waters," because initially, when Hakadosh Baruch Hu created the world, all the waters were together, but He then separated the upper waters from the lower waters, leaving the upper waters close to Him and moving the lower waters away from Him. The lower waters complained, "Why should we be so far away from the Ribbono Shel Olam? We want to be close!" In response, the Ribbono Shel Olam assured them that they would be brought on the *mizbei'ach* with all the *korbanos*, in the form of salt, and during the the *nisuch hamayim* on Succos.

At the root of the mitzvah of *nisuch hamayim*, then, is the tremendous desire expressed by the lower waters to be close to Hashem. During the Yamim Nora'im, Klal Yisrael feels keenly how far we are from *shleimus* in *avodas Hashem*. We want to do our *tafkid*, and we want to do it *b'shleimus*, with a *lev tahor*, but we can't. We're trying, but we don't really have the ability. The *simchas beis hasho'eivah* comes to teach us that if someone is truly yearning and has a *lev tahor*, Hashem accepts him like a complete *baal teshuvah*.

Similarly, regarding coming to the Beis Hamikdash, the *passuk* says: לשכנו תדרשו ובאת שמה, emphasizing that in order to get there, there has to be a yearning and desire: לשכנו תדרשו.

The Mabit teaches that *teshuvah* is unique among the mitzvos in that other mitzvos cannot be performed partially — if you did only part of the mitzvah, you didn't fulfill the mitzvah at all. For instance, if you took only one of the *arba'ah minim*, you haven't done the mitzvah. When it comes to *teshuvah*, however, every drop that a person does is significant to the Ribbono Shel Olam.

Furthermore, a person's very desire to do *teshuvah* has an impact and doesn't get lost, even if he didn't actually do *teshuvah*, and the Ribbono Shel Olam will help him along the way to get there. We can't imagine how meaningful every little bit of *teshuvah*, and every desire to do *teshuvah*, is in Hashem's eyes.

During this special time when Hashem listens to our *tefillos* and answers our *tze'akah* immediately, may all our *tefillos*, and our *teshuvah*, and our yearning, be accepted willingly by Hashem, and may we all be *zocheh* to a *gmar chasimah tovah* and a *gut gebentsched yahr*.

